

H. Bathó Edit

EGY FERENCES FRÁTER A JÁSZSÁG VALLÁSOS ÉLETÉBEN

Szent Ferenc fiai Jászberényben

A XVIII. században Magyarországra betelepült kunok és jászok térítésében kezdettől fogva részt vettek a ferences barátok.¹ A legelőkelőbb jászok ugyan már 1323-ban keresztény hitre tértek, de a köznép végleges megtérítése igen sokáig tartott. Ezért kérte Mátyás király IV. Xixtus pápától a ferences barátoknak Jászberényben való letelepítését, hogy a „szilaj jászok” megtérítésében a világi papságnak segédkezzenek. Így telepedtek meg 1462-ben Jászberényben a város életében később igen jelentős szerepet játszó ferences atyák.² Az 1460-as évek második felében királyi hozzájárulás birtokában, saját erejükre támaszkodva, Igal Fábíán és Zarnast Gergely atyák vezetése alatt templom és kolostor építésébe kezdtek. Az elkészült templomot 1472-ben vették birtokukba a ferencesek enyhébb irányzatát képviselő ún. *konventuális ferencesek*,³ akik azt Szűz Mária tiszteletére szentelték fel.⁴ Tevékenységük igen szerteágazó volt: kolostori iskolát működtettek, s nagy hangsúlyt fektettek a vallásos műveltség terjesztésére, amelynek érdekében 1546-ben külön jámbor egyesületet is alapítottak „deák-céh” néven.⁵ Aktív és áldásos munkájukkal a ferences barátok is nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy Jászberény már a középkorban az egész Jászság szellemi központjává válhatott.⁶

A ferencesek eredményes működését 1566-ban a város török uralom alá kerülése szakította félbe. A Jászságot előzőnlő törökök a ferences templomot kirabolták, felgyújtották, s hamarosan az itt élő barátokat is elkergették a városból. Az elűzött barátok csak 1690-ben tértek vissza Jászberénybe, s azonnal hozzákezdtek a templom és a rendház helyreállításához. Az immár barokk stílusban felújított templomot 1701-ben, *Jézus legszentebb Neve* tiszteletére szentelték fel.⁷ (1. kép)

¹ RÉDEI 1992. 3.

² FODOR 1942. 429

³ SZÁNTÓ 1974. 16-17. 31.

⁴ BARNA 1990. 83.

⁵ A „deák céh” a Ferencesek templomában Szűz Mária tiszteletére alakult. A céh tagjai a Mária oltárnál végezték ájtatosságait, vallási oktatásban a templomban illetve a kolostorban részesültek.” in: SZÁNTÓ 1974. 42.

⁶ SZÁNTÓ 1974. 41.

⁷ RÉDEI 1992. 4.

A puritán életfelfogású, s a nép körében igen kedvelt ferences barátok 1950-ig, a szerzetesrendek feloszlataáig játszottak jelentős szerepet Jászberény életében: alamizsnát gyűjtöttek, s végezték a lelkipásztorkodás minden ágának munkáját a városban és a tanyavilágban egyaránt.⁸

Kamill testvér élete és munkássága

Szent Ferenc rendjében szolgáló papok és testvérek közül igen szép számmal akadtak, s akadnak olyanok, akik egyes tudományokban való magasfokú jártasságukkal vagy éppen kiváló szervezőképességükkel vívták ki rendtársaik és a hívek nagyrabecsülését, tiszteletét. Ilyen népszerű és jellegzetes alakja a magyar ferenceseknek és a Jászságnak, *Kovács Sándor Kamill* ferences fráter, közismert nevén „Kamill Atya”, aki „bár nem végzett teológiát, nem egy pappal vetekedve tudta az evangélium örömhírét terjeszteni, részben mint kéregető barát, részben mint búcsúvezető”.⁹

Kovács Sándor 1909. november 21-én született a Jászberényhez tartozó Portelken. Szülei: Kovács Vendel és Ács Erzsébet, kicsiny tanyájukon gazdálkodtak, s nevelték három fiúgyermeküket: Vendelt, Sándort és Istvánt.

A jászsági tanyák vallásos népe gyakran összejött egy-egy tanyában, s ilyenkor közösen végezték az ájtatosságokat. A gyermek Sándor gyakran részt vett ezeken a közös zsolozsmákon, s nem egyszer ő maga is előimádkozott egy-egy tizedet. Gyermekként tette meg élete első, 12 km-es gyalogos zarándokútját is Jásztelekre, a Havi Boldogasszony napi búcsúra (augusztus 5.). Második gyermekkori zarándokútja 1921. július 2-án, Sárló Boldogasszony napján, a jászdózsai Kápolna-halomhoz vezetett.

A gyermek Sándor életének alakulására igen nagy hatással volt anyai nagyanyja testvére, *Kisnémeth Julianna*, aki jámbor asszony lévén, tagja volt a ferences harmadrendnek és a Rózsafüzér Társulatban a koszorú-anya tisztét töltötte be. Ő gondozta a berényi Barátok templomában a lorettói oltárt, s az ott álló Mária szobrot, amelyet kreol arca miatt „Szerecsen Máriának” neveztek, s ő öltöztette különböző színű ruhákba aszerint, hogy a liturgikus rend milyen miseruhát írt elő. Kisnémeth Rozália gyakran vett részt gyalogos zarándoklaton Mátraverebély-Szentkúton és Jászdózsán, ahová olykor a fiatal Sándort is magával vitte. Kovács Sándor az elemi iskola elvégzése után egy évig otthon pásztorkodott, de mivel igen sovány és vézna fiúcska volt, így szülei nem találták alkalmasnak a földművelő munkára. Jászberénybe, Bauer Kálmán cipésmesterhez adták inasnak, ahol

⁸ *Historia Domus*, Jászberény, Ferences templom Irattára

⁹ SZÁNTÓ 1989. 5.

másfél esztendeig tanulta a szakmát. Három évig ipari iskolába is járt, ahonnan 1925-ben szabadult jeles bizonyítvánnyal.

1926. október 4-én, Szent Ferenc halálának 700. évfordulóján hatalmas ünnepséget tartottak a berényi Barátok templomában, amelyre az egész Jászságból sereglettek a hívek. Tizenhétezer ember tolongott a templom körüli ún. Barát-páston, hogy megünnepeljék kedves szentjüket. Ezen a jubileumi ünnepségen határozta el Kovács Sándor, hogy Szent Ferenc gyermekeinek szép hivatását választja. Először a harmadik rendbe kérte felvételét, de hamarosan jelentkezett Pécssett, Oberstein Odiló házfőnök atyánál, s kérte felvételét az első rendbe. 1927. november 13-án öltöztették be, adták rá a habitust, s ekkor kapta a Kamill rendi nevet is. (2. kép) A fogadalmotétel után a bajai rendházba helyezték cipésznek és takarítónak, de emellett gyakran nyakába akasztották az alamizsnás tarisznyát is. E három munkát igen nehéz volt egyszerre végeznie, így visszakérte magát Pécsre, ahonnan 1931-ben Gyöngyösre, majd Szécsénybe került cipésznek és alamizsnagyűjtőnek, de ő nyírta az atyák és a testvérek tonzúráját is. Második noviciátusa végén újból fogadalmat tett és Szécsényben maradt. Ott kezdett a búcsújárások szorgalmazásához hálából, hogy nehéz napjain az égiek átsegítették. Mindenekelőtt *Jézus szíve* méltó megünnepelésére akarta az atyák és a hívek figyelmét felhívni, ezért megszervezte Szécsényben az első „Jézus szíve” búcsút, amelyet később is minden évben megtartottak.

Kovács Kamill, mint kéregető barát, sokat járta a környező falvakat, sőt az Ipoly túlsó oldalán fekvő magyar községeket is. Koledáló útjain nemcsak alamizsnát gyűjtött a kolostornak, hanem árulta a rend kiadványait is: pl. a Szent Antal missziós naptárt, s előfizetőket gyűjtött a Ferences Közöny, a későbbi „Magyar Barát” számára. Így került kapcsolatba a kiadványok szerkesztőjével, *Dám Incével*, aki felfigyelt Kamill testvér buzgalmára, s megkérte, hogy segítsen neki a kiadói teendők ellátásában. 1943-ig dolgoztak együtt. Amikor a „Magyar Barát” szerkesztősége a váci kolostorba került, Kamill testvér is a Magyar Szentföldre ment sekrestyésnek és búcsúvezetőnek, a háborút is ott élte át. Az ostrom elmúltával egy ideig a vidéket járta, s élelmiszert gyűjtött. Sokat utazott vonatok lépcsőjén és tejetén, mindenféle viszontagságnak kitéve.

A szerzetesrendek felszámolását 1949-ben Máriagyüdön élte át. Sok rendtársával együtt a kecskeméti piarista atyákhoz szállították őket, ahonnan először megszökött, majd hivatalos engedéllyel hazaköltözött Jászberénybe. Megérkezését követően a berényi Szentkúti Plébánián dolgozott: egyházi adót gyűjtött, sírokat ápolt, temetéseken előimádkozó és virrasztó volt. Az egyházi adó összegyűjtését a hivatalos szervek uszításnak minősítették, s munkája közben állandóan zaklatták, akadályozták, így kénytelen volt otthagyni a plébániát, de később a várost is, mert mint egyházi szolgálatban dolgozott személyt, sehol sem alkalmazták. Ekkor került a szolnoki dohánygyárba éjjeliőr-

nek, de egy búcsún való részvételéért ott is felmondtak neki. Ezt követően a szolnoki Vízügyi Igazgatóságnál kapott munkát, mint kubikos, éjjeliőr és télen pedig rőzsevágó. Később újból hazatért Jászberénybe és az Aprító-gépgyárban jelentkezett segédmunkásnak, s ott is dolgozott nyugdíjazásáig, 1969-ig.

Nyugdíjba vonulása után visszatért eredeti foglalkozásához, Boldogasszony tiszteletének ápolásához. Segített a berényi templomok papjainak és sekrestyéseinek, sírokat ápolt, koporsók mellett virrasztott. Már segédmunkás korában is vezetett zárandoklatokat, de most újult erővel látott hozzá. A látványos, gyalogos zárandoklatok elé azonban egyre több akadályt gördítettek nemcsak a világiak, de az egyház is. Az utolsó gyalogos zárandoklatot 1950. szeptemberében vezette Kamill testvér Gyöngyösre, de a következő évben már csak vonattal utazhattak. A világi és az egyházi tiltás ellenére Kamill testvér továbbra is rendszeresen szervezett vonatos zárandoklatokat Magyarország különböző kegyhelyeire: Mátraverebély-Szentkútra, Petőfiszállásra, Törökszentmiklósrá, Gyöngyösre, Csobánkára, Máriaremetére, Máriabesnyőre és Csatkára.¹⁰

Kamill testvér zseniális szervezőképességét nemcsak a búcsús zárandoklatnál kamatoztatta, de számos olyan kezdeményezést indított el Jászberényben, amelynek megvalósítása joggal kötődik az ő szellemi örökségéhez.¹¹ Az ő nevéhez fűződik a jászberényi *Új temető kápolnájának búcsúja*, a Kármelhegyi Boldogasszony ünnepét követő vasárnapon. A temetőbúcsút napjainkban is megtartják, szentséges körmenettel, amelyen igen sokan részt vesznek. Ezen a napon kerül sor az új síremlékek beszentelésére is.

Kamill testvér második nagy kezdeményezése a berényi Olvasós Boldogasszony-napi, vagy ún. *Rózsafüzéres búcsú*, amelyet első alkalommal 1948. október első vasárnapján rendeztek meg. A búcsú azóta is hatalmas tömegeket vonz, nemcsak az ország területéről, hanem határainkon túlról is érkeznek zárandokok a Barátok temploma második legnagyobb búcsújára.

Kamill testvér harmadik nagy kezdeményezése az ún. *köves zárandoklat* volt, amelyet 1948-ban abból a célból szervezett, hogy megépítsék Jászberényben az Assisi bazilikában lévő világhírű Angyalos Boldogasszony (Porciunkula) kegykápolna hű másolatát. *Porciunkula* a franciskánus rend három ágának: a ferencrendieknek, a minoritáknak és a kaucinusoknak a legnagyobb ünnepe, de egyben ősi ünnepe a jászoknak is, melyet minden év augusztus első vasárnapján megtartanak. Kamill testvér úgy gondolta, hogy a kápolnát a Máriát szerető hívek segítségével lehet legbiztosabban felépíteni. Ennek érdekében Magyarország minden kegyhelyéről hoztak egy-egy követ, amelyeket a budapesti Krisztina városi „Vérét Hullató Bol-

¹⁰ SINKÓ 1989.

¹¹ TÓTH 1990. in. Jászkürt, február

dogasszony” kegytemplomában gyűjtöttek össze, s három ún. *köves zárándoklat* keretében hozták a hívek Jászberénybe, az új szentély építéséhez. Az Angyalos Boldogasszony kápolnához az első követ maga Kamill testvér hozta Máriagyúdról.¹² A kápolna építését 1955-ben fejezték be.

Igen sok munkája rejlik a jászberényi képeslapok kiadásában, terjesztésének megszervezésében, s jeles nemzeti ereklyénk, a Lehel kürtje népszerűsítésében. Az ő felkérésére mintegy negyven neves költőnk írt verset a Lehel kürről, így köztük: Mécs László, Falu Tamás, Weöres Sándor, Zágon István, Ölbey Irén, Hegedűs Géza, Jankovich Ferenc és Lovászi Márton. Másik nagy vállalkozása a „Jászberényi Ferences templom története” című monográfia megjelenése, 1974-ben, amelynek megírására tudós rendtársa, *Dr. Szántó Konrád*, neves egyháztörténész vállalkozott.¹³

Kamill testvért nemesszívű, vígkedélyű, jó humorú embernek ismerik a Jászságban. Kiválóan tudott parodizálni, s nagyon szeretett verseket mondani, de nemcsak előadta, hanem ő maga is irogatott. Különösen sok névnapot köszöntő és vőfély-rigmus került ki kezei alól. Sokszor hívták disznótorba, névnapra. Versmondásai, anekdotái és énekei az összejövetelek elmaradhatatlan részeivé váltak. Már segédmunkás korában gyakran kérték fel kollégái lakodalmakban a vőfélyi tisztség ellátására. Nyugdíjazása után pedig már rendszeresen vőfélykedett. „Nem másért, csak azért, hogy a sok verset, amely a fejemben és emlékezetemben évek során felhalmozódott, a magyar hagyományok szolgálatába állítsam” – vallja életrajzi könyvében.¹⁴

Tehetségét mindig a jász nép szolgálatába állította. Tudatosan ápolta és terjesztette a világi és az egyházi hagyományokat. Évtizedeken át buzgólkodott a búcsúk szervezésében, s jelentős irányító szerepet játszott a jász nép közösségi szellemi életében.¹⁵

Kezdeményező szellemű, fáradhatatlan, lelkes munkálkodását 1979. január 15-én egy súlyos agyvérzés szakította félbe. A féloldalára, kezére és lábára megbénult ferences testvér Pannonhalmára került, a bencés szerzetesek ápoló kezei közé.¹⁶ A buzgó jász hívek azonban ott sem feledkeznek meg róla, levelet írnak neki, látogatják, s minden évben két alkalommal hazahozzák Jászberénybe, hogy kedves búcsúin részt vehessen. (3. kép)

„Bárcsak sok hasonló ragyogó lelkeségű magyar élne még e hazában. De azt hiszem, lámpával sem találnánk sokat. Ha akad is egykettő, aki oly lelkes rajongó tud lenni, mint Te vagy.”¹⁷

¹² SINKÓ 1989. 112-114.

¹³ TÓTH 1990. in. Jászkürt, február

¹⁴ SINKÓ 1989. 139.

¹⁵ GULYÁS 1990. dec. Jászkunság, 92

¹⁶ Historia Domus 1944-től, Jászberény Ferences templom Irattára.

¹⁷ ÓSZ Iván levele, Jász Múzeum Adattára

FORRÁSOK

- 1) Historia Domsu 1944-től – Ferences templom Irattár, Jászberény,
- 2) Ósz Iván levele Kovács Sándorhoz – Jász Múzeum Adattára

IRODALOM

BARNA Gábor

1990 Búcsújáró és kegyhelyek Magyarországon. Budapest

FODOR Ferenc

1942 A Jászság életrajza. Budapest

GULYÁS Éva

1990. Kamill testvér kalandozásai a XX. században. (Könyvismertetés) In: Jászkunság XXXVI. évf. december 91-93.

SINKÓ Ferenc

1989 Kamill testvér kalandozásai a XX. században. Budapest

SZÁNTÓ Konrád

1974 A jászberényi Ferences templom története. (1472-1972), Pécs

RÉDEI István

1992 Jászberény műemlékei. Jászberény

TÓTH János

1990. Kamill Testvér kalandozásai a XX. században. (könyvismertetés) In: Jászkürt február.

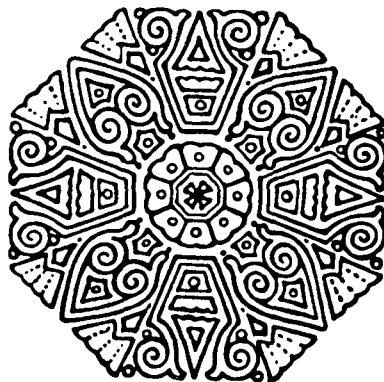
EIN FRANZISKANER FRATER IM RELIGIÖSEN LEBEN DES JÁSZSÁG

EDIT H. BATHÓ

Die Franziskaner spielten eine wichtige Rolle im religiösen Leben Ungarns schon im Mittelalter. Ihre Klöster waren nicht nur sakrale Zentren, sondern geistige Zentren einer Gegend. Die Franziskaner liessen sich in Jászberény (nördlicher Teil der Großen Ungarischen Tiefebene) in 1462 nieder und bis zur Auflösung in 1950 versahen sie durch Klosterleben, Schule, Druckerei eine bedeutende, organisierende Rolle in der Gemeinschaft.

Das Artikel beschreibt das Leben und die Tätigkeit von Sándor Kovács (Ordensname Fr. Kamill), der eine typische Figur von Franziskaner war. Er ist am 21. November 1909 in Jászberény geboren. Schon in der Kindheit lernte er das traditionelle religiöse Leben (Hausandachten, Wallfahrten

usw.) kennen. In 1926 wurde er in den Franziskanerorden aufgenommen und war in verschiedenen Häusern des Ordens (Baja, Gyöngyös, Szécsény, Máriagyűd) als Schuster und Bettlerbruder tätig. Nach der Auflösung der Orden kehrte er in der Geburtsort Jászberény zurück. Hier arbeitete er im Pfarramt, wegen der kommunistischen Behörden mußte er aber die Stadt verlassen. Erst nach langen Jahren durfte er heimkehren. Er wurde einen laien Leiter des religiösen Lebens in Jászberény. Er organisierte Fußwallfahrten, hatte eine große Rolle im Aufbau der Porciuncula-Kapelle, ließ kleine Andachtsbilder drucken, nahm an Hausandachten teil. Daneben war er aber auch ein beliebter Hochzeitsbitter. Er starb im Benediktinerkloster von Pannonhalma.

1. KÉP A JÁSZBERÉNYI FERENCES TEMPLOM

2. KÉP KOVÁCS SÁNDOR KAMILL, ÉDESAPJÁVAL

3. KÉP KAMILL TESTVÉR AZ ÚJ TEMETŐ BÚCSÚJÁN, 1992. JÚLIUS